

Пилипець С.І., Любка В.В.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СУЧАСНИЙ СТАН

Досліджено рівень надходжень до загального та спеціального фондів обласного бюджету. Метою статті є дослідження фінансових аспектів підтримки територіальних громад в сучасних умовах. Ефективне фінансування та управління ресурсами в сільських громадах може сприяти сталому розвитку економіки країни в цілому. Забезпечення фінансової стабільності сільських громад та розподіл фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер життя є ключовими для забезпечення рівних можливостей та соціальної справедливості. Встановлено, що фінансові асигнування місцевих органів влади можуть змінюватися залежно від їхніх унікальних обставин, економічних можливостей і політики уряду. Отже, разом загальний та спеціальний фонди територіальних громад забезпечують різнобічність фінансування і дозволяють громадам ефективно вирішувати загальні потреби та спеціалізовані завдання, спрямовані на розвиток і забезпечення добробуту населення

Ключові слова: сільські території, фінансове забезпечення, надходження, бюджет, дохід, Закарпатська обл.

Постановка проблеми. У багатьох країнах, включаючи Україну, реалізовано реформи з метою передачі більшої фінансової та адміністративної відповідальності на місцевий рівень. Розвиток сільських територій стає пріоритетним завданням в цьому контексті, оскільки вони є важливими складовими економіки багатьох країн, особливо тих, де сільське господарство має велике значення. Ефективне фінансування та управління ресурсами в сільських громадах може сприяти сталому розвитку економіки країни в цілому. Забезпечення фінансової стабільності сільських громад та розподіл фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер життя є ключовими для забезпечення рівних можливостей та соціальної справедливості. Отже, розуміння та вивчення фінансових аспектів сільських територіальних громад є критично важливим для забезпечення сталого розвитку, економічної стійкості та соціальної справедливості на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фінансових аспектів підтримки

територіальних громад вивчало багато вчених, серед яких: І. Бистряков, І. Іртищева, В. Лагодієнко, П. Саблук, М. Хвесик та інші. Крім того, відмітимо, що акцент на децентралізації та розвитку сільських територій робили Белей С. І. [1] та Россоха В. [9], Плотнікова М. [9] та ін. Бочко О.Ю [2] досліджувала євроінтеграційні процеси та розвиток сільських територій. На різні напрями розвитку сільських територій України в сучасних умовах вказували Газуда Л. М., Готра В. В. [3]. При цьому в працях Готри В.В. та Ковач А. [5] можна побачити і зарубіжний досвід розвитку сільських територій. В свою чергу Гнибіденко І. Ф. [4] досліджувала сільську соціальну інфраструктуру та зайнятість населення в межах територіальних громад.

В межах дослідження системи фінансування та конкурентоспроможності сільських територіальних громад також і праці Дем'янишина О. А. [6] Варто виокремити методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади, що більш детально розкрито в працях Заблодської І. В. та Гречан С. І. [8] Досить ґрунтовними є дослідження Руснак А. В. [10], в яких розкрито функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. Проте по при наявний арсенал досліджень теоретико-практичного характеру розвитку сільських територіальних громад, сучасний стан війни трансформував певні підходи, зокрема фінансове забезпечення цих територій. Це зумовлює необхідність досліджень саме в даному напрямі.

© Пилипець С.І., аспірант кафедри економіки, підприємництва та торгівлі ДВНЗ «Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна, E-mail: sergiupylupets@gmail.com?, ORCID 0000-0001-5754-1762

Любка В.В., аспірант кафедри маркетингу і логістики, Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів, Україна, e-mail: lubka1980@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-1953-7169>

Метою статті є дослідження фінансових аспектів підтримки територіальних громад в сучасних умовах.

Основні результати дослідження. Фінансові аспекти територіальних громад включають в себе розподіл бюджету, збирання податків, управління місцевими інвестиціями та фінансування інфраструктурних проєктів. Ці аспекти відіграють ключову роль у забезпеченні розвитку та економічної стійкості громад, впливаючи на якість життя їхніх мешканців і загальний соціально-економічний розвиток регіону.

Більш детально розглянемо фінансові ресурси територіальних громад на прикладі Закарпатської області. В межах області зареєстровано 64 територіальні громади, які складають шість районів: Берегівський,

Мукачівський, Рахівський, Тячівський, Ужгородський, Хустський.

Найбільшу частку надходжень (загального та спеціального фондів) до обласного бюджету забезпечують Ужгородський та Мукачівський райони, які разом становлять 68,33% усіх внесків. Найменшу питому вагу – 3,95%, займає Рахівський район, який посідає останнє місце серед районних рейтингів за обсягом надходжень до бюджетів громад на території Закарпатської області. Питома вага бюджету громад сільської місцевості області в структурі бюджету області становить 18,08%. Найбільшу частку доходів громади в районному бюджеті серед сільської місцевості має Хустський район – 27,18%, хоча за часткою доходів району в структурі районного бюджету район посідає третє місце в районному бюджеті. Розмір фінансових надходжень районів до бюджету області подано на рис. 1.

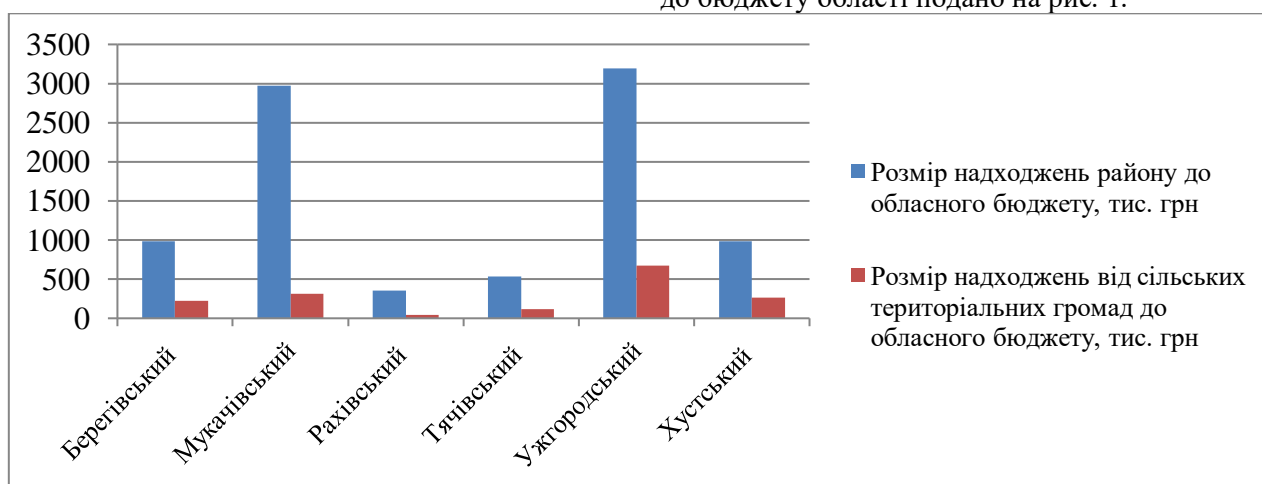

Рис. 1. Питома вага надходжень районів (загальний та спеціальний фонд) до Закарпатського обласного бюджету, 2022 р. [7]

На рис. 2 подано більш детально обсяг до бюджетів району в межах Закарпатської області в розрізі кварталів 2021-2022 років.

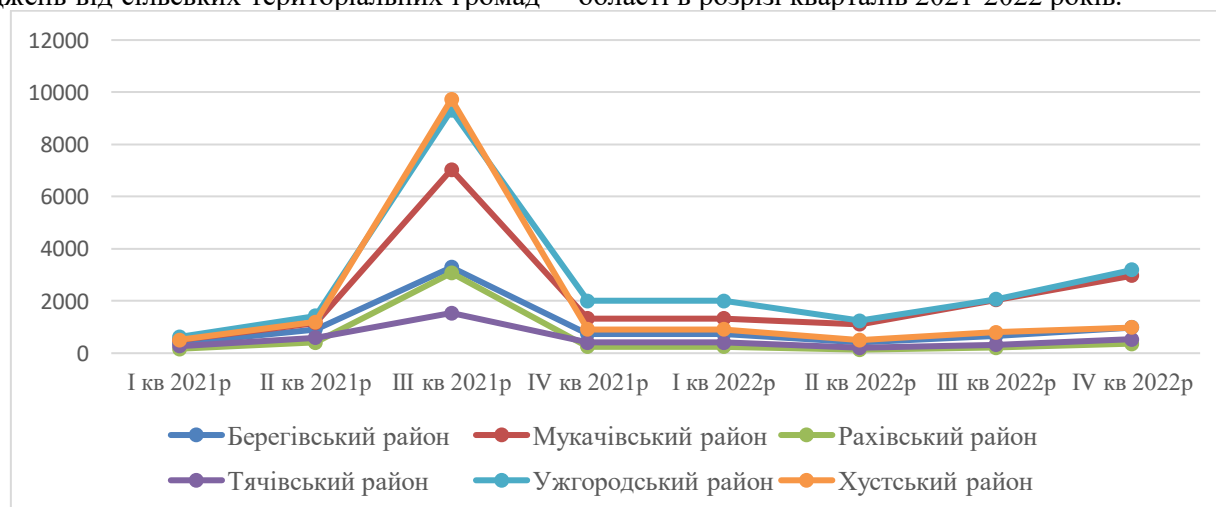

Рис. 2. Надходження від сільських територіальних громад до бюджетів району в межах Закарпатської області (загальний та спеціальний фонд), млн грн* [7]

На рис. 2 показано, що у першому кварталі 2021 року Ужгородський район вніс найбільшу частку доходів до бюджету Закарпатської області в межах загального та спеціального фондів. У третьому кварталі 2021 р. найбільшу питому вагу надходжень (загальний та спеціальний фонд) від сільських територіальних громад до бюджету серед районів посів Хустський район. До кінця 2022 р. (IV квартал) територіальні громади Ужгородського району почали вносити більше коштів до загального та спеціального фондів порівняно з другим кварталом 2022 року. Найбільшими внески сільських територій цього

району були в III кварталі 2021 р. і становили 45,87 % всього бюджету району.

Сільські територіальні громади Тячівського району в I кварталі 2021 р. поповнили бюджет тільки на 19,76 % від загальної кількості. Проте до кінця 2022 р. (IV квартал) їх питома вага зросла до 22,40 %. Найбільшими внески сільських територій цього району були в III кварталі 2021 р. і становили 59,17 % усього бюджету району.

Питому вагу надходження районів до загального фонду Закарпатської області у 2021р. та у 2022р. подано на рис. 3.

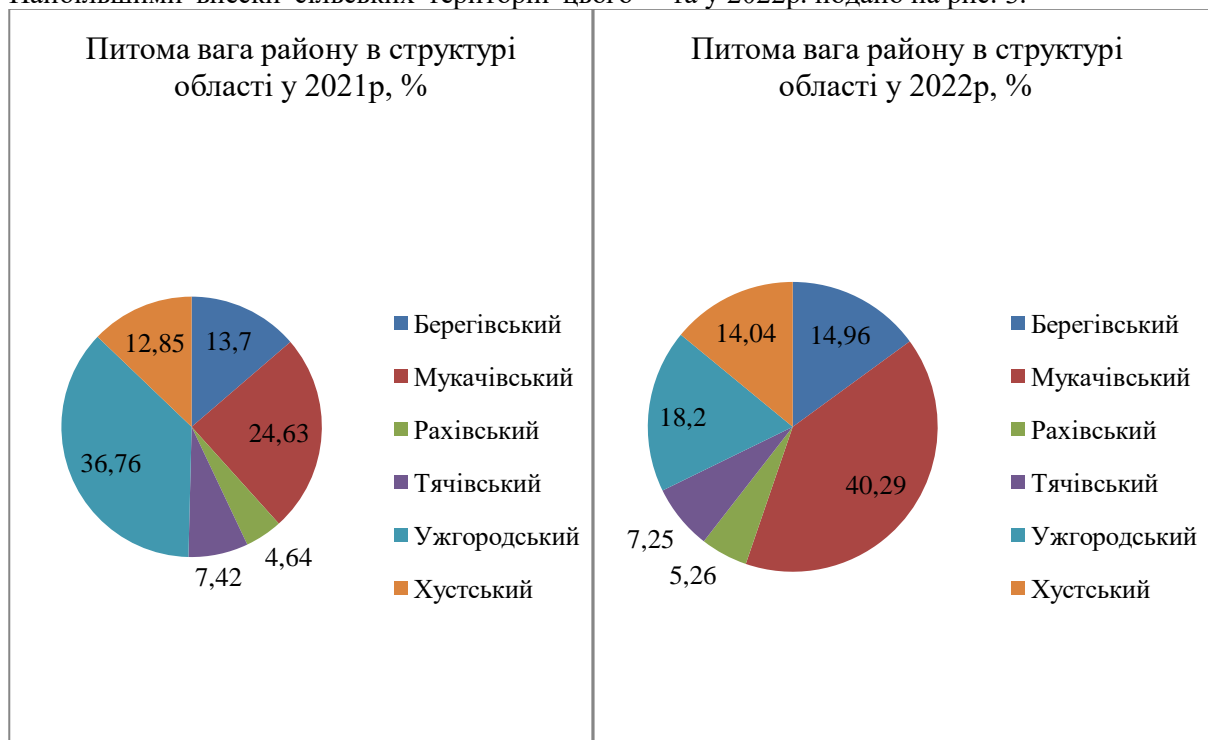

Рис. Питома вага надходження районів до загального фонду Закарпатської області у 2021р. та у 2022р.

У 2021 р. найбільшу питому вагу надходжень до загального фонду становив Ужгородський район – 36,76 %, а у 2022 р. цю позицію посів Мукачівський район з показником 40,28 %. Рахівський район у структурі як у 2021 р., так і в 2022 р. займав останню позицію, відповідно 4,64 та 5,26 %. Серед усіх районів найбільшу питому вагу в структурі надходжень до бюджету у 2021 р. посіли сільські територіальні громади Ужгородського району – 8,56 %, а у 2022 р. їх питома вага зросла до 10,01 %.

Обсяг надходжень районів до загального фонду Закарпатської області в розрізі кварталів подано у вигляді табл. 1.

Фінансові асигнування місцевих органів влади можуть змінюватися залежно від їхніх унікальних обставин, економічних можливостей і політики уряду.

Спрямування бюджетних коштів на розвиток села часто призводить до ігнорування інших його аспектів. Проте громади не можуть виділяти кошти та мати власні ресурси для реалізації ініціатив розвитку [1]. Витрати бюджету значні. Кошти можуть бути використані на різні витрати, які спрямовані на підтримку діяльності та зростання громади, задоволення потреб населення та

Таблиця 1

Обсяг надходжень районів до загального фонду Закарпатської області в розрізі кварталів

	I кв 2021р	II кв 2021р	III кв 2021р.	IV кв. 2021р	I кв 2022	II кв 2022	III кв 2022	IV кв 2022
Берегівський	455,66	320,47	488,01	698,5	182,78	393,46	615,11	891,6
Мукачівський	289,13	616,34	939,43	1332,75	387,3	942,2	1619,66	2399,77
Рахівський	49,07	122,84	179,65	251,24	58,01	127,19	200,82	313,65
Тячівський	84,9	190,75	281,92	401,61	97,16	795,17	301,5	431,87
Ужгородський	426,41	910,68	1396,52	1988,72	529,25	1240,3	1906,14	1084,55
Хустський	158,76	330,09	490,74	695,28	185,41	379,45	584,91	836,66

покращення соціальної та економічної інфраструктури. Загальний фонд територіальних громад переважно охоплює такі сфери видатків: освіта, охорона здоров'я, культура, спорт і відпочинок, житлово-комунальне господарство, розвиток інфраструктури, розвиток економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загальний фонд має дуже важливий для територіальних громад, оскільки забезпечує фінансування основних потреб територіальної громади, таких як забезпечення соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я, комунальних послуг, культури, спорту, транспортної і соціальної інфраструктури тощо; допомагає створити рівні умови для всіх жителів територіальної громади незалежно від їхнього соціального статусу, розташування або інших характеристик; спрямований на розвиток інфраструктури, промисловості, сільського господарства та інших сфер господарської діяльності; забезпечує соціальну підтримку і допомогу тим, хто перебуває у складних життєвих ситуаціях; дозволяє територіальним громадам вести планування та реалізацію довгострокових програм і проєктів; надає

територіальним громадам автономність і можливість самостійно вирішувати питання свого розвитку, враховуючи потреби й побажання місцевого населення. Загалом це дає змогу забезпечити стабільність та ефективне функціонування громади; сприяє зменшенню соціальних нерівностей та підвищенню якості життя всіх громадян; стимулює економічний розвиток, залучення інвестицій і створення нових робочих місць; зменшує ризик соціальних конфліктів і сприяє стабільності громади; сприяє здійсненню стратегічних рішень та розвитку громади на основі цілісної візії.

Загальний фонд територіальних громад є основним засобом забезпечення функціонування громади, здійснення соціально-економічних програм і забезпечення благополуччя мешканців. Його ефективне використання сприяє сталому розвитку та підвищенню якості життя в громаді.

Отже, разом загальний та спеціальний фонди територіальних громад забезпечують різнобічність фінансування і дозволяють громадам ефективно вирішувати загальні потреби та спеціалізовані завдання, спрямовані на розвиток і забезпечення добробуту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей С. І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. doi: 10.32702/2307-2105-2021.1.78
2. Бочко О.Ю. Дослідження розвитку сільських територій Закарпатської області в умовах євроінтеграційних процесів. *Фаховий науковий журнал «Науковий вісник Одеського національного економічного університету»*, 2022 URL : <http://n-visnik.oneu.edu.ua/archive.php>
3. Газуда Л. М., Готра В. В. Напрями розвитку сільських територій України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 2 (60). С. 27–34. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/266510> (дата звернення: 14.02.2024).
4. Гнибіденко І. Ф. Сільська соціальна інфраструктура: аспекти розвитку та зайнятості населення. К.: РВПС України НАН України, 2003. 54 с.
5. Готра В.В., Ковач А. Зарубіжний досвід розвитку сільських територій *Збірник наукових праць*. 2021. Випуск 2 (27), С.154-160.

6. Дем'янишина О. А. Шляхи фінансування розвитку та підвищення конкурентоспроможності сільських територіальних громад. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 2. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nppdaa/econ/2011_2_3/352.pdf. (дата звернення: 14.12.2023).
7. Децентралізація: вебсайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf> (дата звернення: 24.02.2024).
8. Заблудська І. В., Гречана С. І. Методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади. *Регіональна економіка*, 2021. № 2. С. 5-14.
9. Россоха В., Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. *Економічний дискурс*. 2018. Вип. 4. С. 41-53.
10. Руснак А. В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/244.pdf> (дата звернення: 12.08.2023).

REFERENCES

1. Belei, S. I. (2021). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas in conditions of decentralization]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 1. doi: 10.32702/2307-2105-2021.1.78 [in Ukrainian].
2. Bochko, O.Iu. (2022). Doslidzhennia rozvytku silskykh terytorii Zakarpatskoi oblasti v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Research on the development of rural areas of Zakarpattia Oblast in the context of European integration processes]. *Fakhovi naukovyi zhurnal «Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu» - Professional scientific journal "Scientific Bulletin of Odessa National University of Economics"*. Retrieved from: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/archive.php> [in Ukrainian].
3. Hazuda, L. M., Hotra, V. V. (2022). Napriamy rozvytku silskykh terytorii Ukrainy v suchasnykh umovakh [Development directions of rural areas of Ukraine in modern conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Ekonomika - Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, 2 (60), 27–34. Retrieved from: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/266510> [in Ukrainian].
4. Hnybidenko, I. F. (2003). Silska sotsialna infrastruktura: aspekty rozvytku ta zainiatosti naselennia [Rural social infrastructure: aspects of population development and employment]. K.: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Hotra, V.V., Kovach, A. (2021). Zarubizhnyi dosvid rozvytku silskykh terytorii [Foreign experience in the development of rural areas] *Zbirnyk naukovykh prats - Collection of scientific papers*, 2 (27), 54-160. [in Ukrainian].
6. Demianyshyna, O. A. (2011). Shliakhy finansuvannia rozvytku ta pidvyshchennia konkurentospromozhnosti silskykh terytorialnykh hromad [Ways of financing the development and increasing the competitiveness of rural territorial communities]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii - Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*, 2. Retrieved from: http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nppdaa/econ/2011_2_3/352.pdf. [in Ukrainian].
7. Detsentralizatsiia: vebсайт. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf> [in Ukrainian].
8. Zabloudska, I. V., Hrechana, S. I. (2021). Metodychne zabezpechennia formuvannia identyfikatsiinoho profilu terytorialnoi hromady [Methodological support for the formation of the identification profile of the territorial community]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*, 2, 5-14. [in Ukrainian].
9. Rossokha, V., Plotnikova, M. (2018). Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy v umovakh detsentralizatsii upravlinnia: stan, problemy, perspektyvy [Development of rural areas of Ukraine in conditions of decentralization of management: state, problems, prospects]. *Ekonomichniy diskurs - Economic discourse*, 4, 41-53. [in Ukrainian].
10. Rusnak, A. V. (2012). Funktsii, zavdannia, chynnyky funktsionuvannia ta staloho rozvytku silskykh terytorii [Functions, tasks, factors of functioning and sustainable development of rural areas]. Retrieved from: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/244.pdf> [in Ukrainian].

Отримано 01.03.2024